

povijesni pregled razvoja hrvatskoga jezika i kulture, autor na kraju knjige ukratko navodi bilješke o prvim objavama svih tekstova, te kazalo prezimena koja se u njima spominju.

Iako je sadržaj knjige podijeljen u tri poglavlja, riječ je o vrlo homogenoj cjelini, definiranoj jezičnom tematikom u kojoj je 'književnosna riječ bila najodlučniji čimbenik u stvaranju zajedničkoga hrvatskoga jezika' (str. 5) i prepoznatljivim autorovim istraživačkim postupkom. Hrvatskim jezikom sustavno se u knjizi nazivaju svi hrvatski organski idiomi, hrvatski standardni jezik, ali i hrvatski supstandardni idiomi kojima su se u prošlosti služili ili se danas služe Hrvati, bez obzira na često negativne jezične utjecaje i izvanjezične struje koje su u prijelomnim razdobljima složenim učinile razvoj hrvatskoga jezika i njegove književnoumjetničke riječi. Trebalo je truda i vremena da se neslaganja oko bitka i naziva jezika razriješe, da se tvrdnje oprimjere, da se moguće dvojbe dokinu. Mnogi su hrvatski jezikoslovci tijekom stoljeća uspješno us trajavali u toj zadaći branitelja opstojnosti hrvatskoga jezika. Prof. dr. Stjepko Težak jedan je od njih. Potvrđuje to i knjigom *Jezični prijelomi i mijene u hrvatskoj umjetnosti riječi*. Valja je, stoga, preporučiti ne samo jezičnim znalcima i studentima hrvatskoga jezika i književnosti, nego svima kojima hrvatska jezikoslovna i književnoumjetnička problematika nije strana.

Dunja Pavličević-Franić

APOLOGIJA UREDNIČKOGA RADA

Stjepan Babić, *Hrvatska jezikoslovna prenja*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2001., 323 str.

K oncem prošle godine u izdanju Nakladnoga zavoda Globus izašla je knjiga *Hrvatska jezikoslovna prenja* akademika Stjepana Babića, glavnoga i odgovornog urednika Jezika.

Knjige glavnoga urednika u Jeziku se dosad uglavnom nisu prikazivale, a kako je S. Babić glavnim urednikom više od tri desetljeća, desetak je njegovih jezikoslovnih knjiga u Jeziku ostalo nezabilježeno.

Kako sâm naslov govori, *Hrvatska jezikoslovna prenja* polemičko su jezično štivo (*prenje* je stara riječ za prepiranje). U knjizi su sabrani članci koje je autor napisao polemizirajući s kolegama. Riječ je o poznatim imenima suvremenoga hrvatskog jezikoslovlja i njemu bliskih struka: Mati Šimundiću, Smiljani Rendić, Ivi Pranj-koviću, Marku Samardžiji, Snježani Kordić i Marijanu Krmpotiću. Autor uvodno predstavlja svakoga od svojih supolemičara, vrlo otvoreno i s neskrivenim čuvstvima, te takav pristup čini ovu knjigu svojevrsnom mješavinom dnevničkih zapisa i lingvistike. Takvo isprepletanje može se lingvistima učiniti neznanstvenim, no unatoč tomu *Prenja* će pružiti obilje građe svima zainteresiranima za hrvatsku jezičnu problematiku, ponuditi mnoge odgovore, ili barem razbistriti pitanja.

U ovome će prikazu riječ biti o jednoj od polemika, i to o onoj kojom knjiga počinje: o uređivanju časopisa Jezik, osobito o njegovu naslovu te udjelu glavnoga urednika u broju objavljenih članaka. S obzirom da se ista pitanja postavljaju i danas – primjerice, na sastanku čitatelja, suradnika i urednika Jezika, koje je uredništvo organiziralo 11. ožujka o. g., po-

vodom Danâ hrvatskoga jezika, čulo se pitanje o nazivu *Hrvatski jezik* umjesto današnjega *Jezik* – vrijedi ukratko napisati što je o tome rečeno u *Prenjima*.

Već u listopadu 1990., u prvome broju 38. godišta *Jezika*, navedeni su razlozi zašto se naslov časopisa ne će mijenjati. S obzirom da su polemike na tu temu izbile unatoč članku u *Jeziku*, autor ih je imao potrebe ponoviti, ponešto dopunjene, i u knjizi, u članku *Prenje o Jeziku i njegovu uređivanju*:

Naslov *Jezik* nije potrebno mijenjati u naslov *Hrvatski jezik* jer se i pod sadašnjim naslovom jasno vidi o kojem je jeziku riječ. Naslov čini cjelinu sa svojim podnaslovom, te jasno kazuje što je predmet časopisa. Naziv *Hrvatski jezik* jest uži i određeniji od naziva *Jezik*, ali još uvijek preširok za sadržaj časopisa. Naime, u *Jeziku* se ne objavljuju svi članci koji se bave hrvatskim jezikom, već samo oni koji kao predmet imaju hrvatski književni jezik, a od ostalih samo oni koji doprinose razumijevanju suvremenoga jezičnoga stanja. Osim toga, *Jezik* se ne može smatrati izravnim nastavljajem časopisa *Hrvatski jezik*, koji je izlazio u razdoblju 1938./9., a nije prestao izlaziti zbog političke prisile, već se vrlo vjerojatno ugasio zbog nedostatka suradnika.

Pridjev *hrvatski* nije izostavljen iz naslova časopisa, osobito ne zbog zataje hrvatskoga imena. To dokazuje i podnaslov u kojem ovaj pridjev pronalazi svoje mjesto te zajedno s pridjevom književni točno označuje područje kojim se časopis bavi. Uostalom, pretjerano pojavljivanje pridjeva *hrvatski* smatra se nepotrebnim. “[...] zbog potiranja hrvatskoga imena sada je navala da se ono upotrebljava što više, ali ne valja u tome prelaziti u drugu krajnost jer bi se ubrzo moglo dogoditi da vidimo kako smo u tome pretjerali [...]”

(*Jezik*, str. 2; *Prenja*, str. 20.) Usporedbe radi, i u drugim se narodima središnji lingvistički časopisi javljaju pod naslovima bez narodne oznake: u Češkoj *Naše řeč* (= Naš govor), u Italiji *Lingua nostra* (= Naš jezik), u Njemačkoj *Muttersprache* (= Materinski jezik), u Sloveniji *Jezik in slovstvo* (= Jezik i književnost) i sl.

Konačno, razlog iz hrvatske perspektive možda neznatan, ali za međunarodnu recepciju, indekse i kataloge u kojima se časopis bilježi i te kako bitan: Promjena naslova poremetila bi bibliografsko jedinstvo časopisa.

Glavnomu uredniku *Jezika* u nekoliko se navrata prigovorilo da ‘prisvaja *Jezik*’ te da je časopis njegova ‘privatna tribina’. U *Prenjima* se pokušava dokazima pokazati da to ne odgovara istini. Članci glavnoga urednika u prosjeku zauzmu četvrtinu časopisa, što znači da 75 posto ispunjavaju drugi autori. Pri tom valja imati na umu da je *Jezik* jedan od rijetkih stručnih časopisa koji izlaze točno u mjesecu u kojem su i najavljeni. Osvrnemo li se oko sebe, naći ćemo da drugi filološki časopisi ne samo da ne izlaze u mjesecu koji je naznačen na njihovim naslovnica, nego su po godinu i više u zaostatku. *Jezik* izlazi redovito i neprekidno od 1952., uz iznimku šk. g. 1960./61., a nedostatak suradnika i tekstova, a ne urednikova samovolja razlogom su što se u jednome broju ponekad nađe i više glavnouredničkih članaka no što bi ih on sam priželjkivao. U *Prenjima* o tome čitamo: “A ja moram ispunjavati koliko treba jer kad broj mora u tisak, ne pita se ima li članaka ili nema. Mora ih biti. [...] Više smo se puta dogovarali da bi svaki urednik morao za svako godište napisati bar jedan članak i odgovoriti na jedno pitanje, ali neki ne pišu ni toliko. Jedan urednik za trinaest godina svoga urednikovanja ne samo da nije na-

pisao trinaest članaka nego nije čak ispunio ni trinaest stranica, nego samo četiri članka na jedanaest stranica pa je jasno zašto više nije mogao biti urednikom. Jer biti Jezikovim urednikom ne znači čast, nego radnu obvezu." (Str. 22.) "Gotovo nikada nema dovoljno članaka spontano napisanih da bi se mirno mogao sastaviti jedan broj." (Str. 25.) I u ovome surječju spominje se časopis Hrvatski jezik. Njegov je glavni urednik – Stjepan Ivšić – imao istu poteškoću koju danas ima Stjepan Babić: premali broj suradnika i 'objavljivih' (tj. dovoljno stručnih i kompetentnih) članaka. "Od 192 stranice Ivšić je ispunio 88 ili 46 posto, dakle veoma blizu jednoj polovici. Ako je to grijeh, onda je Stjepan Ivšić veći grješnik od mene, i to dvostruko veći." (Str. 23.)

Osim znanstvene utemeljenosti i stručnosti, tekstovi objavljavani u Jeziku moraju biti razumljivi i pristupačni širem čitateljskom krugu. Jezik se ne smije zatvoriti u 'bjelokosnu kulu znanosti' te se stoga posebna pažnja poklanja rubrici Pitanja i odgovori, koja čini svojevrstni most između stručnjaka i 'običnih govornika', odnosno između znanosti (norme) i jezične uporabe. Pri tom se zaboravlja, da bi se odgovorilo na samo jedno pitanje iz jezične svakodnevice, potrebno je široko lingvističko znanje pa i ta, naizgled popularna rubrika, često ostaje bez suradnika.

U završnome dijelu *Prenja o Jeziku S.* Babić navodi osobine koje bi trebao imati budući glavni urednik (autorica ovih redaka može iz prve ruke potvrditi da od drugih ne zahtijeva ništa više no što sam sebi svakodnevno stavlja kao zadaću): "mora imati ideja kako bi mogao naručivati članke, i to obilje ideja jer oko 75 posto naručenih članaka suradnici nikada ne napišu"; "mora biti dobro obaviješten, mora ići po raznim stručnim skupovima i sluša-

ti što jezikoslovci govore i čime se bave i loviti dobre ideje i članke za svoj časopis"; "mora biti odlučan jer je glavni i odgovorni urednik najvažnija osoba pri odlučivanju što će ući u časopis"; "budući da je glavni i odgovoran, mora imati hrabrosti za javnu riječ, da se javi kad treba; ima dobrih stručnjaka koji su bojažljivi pa se i ne javljaju izvan svoje usko određene struke" (str. 31/32).

Već pri čitanju ovoga prenja, a i sada, pri njegovu prikazivanju, javio se dojam da je više nego o polemici ovdje riječ o apologiji, obrani dugogodišnjega uredničkoga rada. Koliko je ta obrana bila proročanska, pokazat će se uskoro, kada Jezik dođe u ruke novog urednika. Do tada, bez obzira podržavamo li dosadašnja jezična prenja ili ne, moramo priznati jedno: Jezik u rukama Stjepana Babića izlazi točno kao najprecizniji dobnjak (da izvučemo još jednu staru hrvatsku riječ), a to u uvjetima stalnih potresa i poplava, i jezičnih, i političkih, i financijskih, nije nimalo lako.

Snježana Ferenčić

VRIJEDNO JEZIKOSLOVNO IZDANJE

Franjo Iveković, Ivan Broz, Tomo Maretić, Vatroslav Rožić, Milan Rešetar, Antun Radić, Nikola Andrić, Dragutin Boranić. *Jezikoslovne rasprave i članci*, priredio Marko Samardžija, Matica hrvatska, Zagreb, 2001.

U ediciji Stoljeća hrvatske književnosti kao 56. po redu objavljena je knjiga *Jezikoslovne rasprave i članci*. Predstavljani su u knjizi sljedeći filolozi: Franjo Iveković (1833. –